

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський державний університет фізичної культури

імені Івана Боберського

Кафедра гуманітарних дисциплін

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
нормативної дисципліни

ФІЛОСОФІЯ

рівень підготовки	третій (освітньо-науковий)
галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	242 «Туризм»

Навчальна програма з дисципліни «Філософія» для аспірантів I року навчання спеціальності 242 Туризм – I-II с. (денна форма навчання, заочна форма навчання).

Розробники програми

кандидат політичних наук, доцент

Л.С. Скочиляс,

доктор філософських наук, професор

О.І.Гринів

Затверджено на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін

Протокол № 1 від 31 серпня 2021 року

Завідувач кафедри гуманітарних дисциплін

кандидат історичних наук, професор

О.А. Полянський

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Філософія» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми навчання аспірантів спеціальності 242 Туризм.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розкриття особливостей світового філософського процесу, а також української філософської думки в європейському контексті, критики успадкованих концепцій від тоталітарного режиму

Міждисциплінарні зв'язки: історія, соціологія, політологія, психологія, педагогіка, культурологія, основи правознавства.

Мета, компетентності та результати навчання

Мета: *обґрунтувати місце філософії в системі гуманітарного знання, її зв'язок з наукою, релігією, мистецтвом і фізичною культурою.*

Завдання:

- розкрити методологічну роль філософії для інших наук;
- показати місце філософського світогляду серед його історичних типів;
- подати наукову періодизацію історії філософської думки;
- висвітлити внесок українських філософів у світову філософську думку;
- проаналізувати філософське вчення про людину, її місце в сучасному світі;
- аргументувати під філософським оглядом розвиток суспільства й культури;
- визначити основні тенденції глобалізаційних процесів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- специфіку філософії як науки, основні наскрізні проблеми філософії, її основні функції та зв'язок з іншими науками, релігією й мистецтвом;
- соціальні та гносеологічні причини виникнення філософського знання й основні періоди його розвитку;
- основні філософські течії від найдавніших часів до нинішнього періоду;
- розвиток української філософської думки у світовому контексті і внесок вітчизняних мислителів у світову філософію.

вміти:

- правильно користуватися філософськими термінами і категоріями у викладацькій і науково-дослідній роботі;
- на основі філософських методів аналізувати природні й суспільні процеси;
- визначати свою світоглядну позицію і ціннісні орієнтири, а також належно спрямовувати світоглядні пошуки студентів;
- використовувати набуті філософські знання в усіх сферах суспільного життя.

Компетентності:***Загальні компетентності (ЗК)***

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових знань, критичного оцінювання, переосмислення, генерування нових ідей та досягнення наукових цілей.

ЗК 2. Здатність до оволодіння універсальними навичками дослідника, загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду.

ЗК 10. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 8. Демонструвати здатність до саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя.

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ БУТТЯ І ПІЗНАННЯ****Тема 1. Філософія як світогляд і наука.**

Передумови виникнення філософії. Основні концепції походження філософії. Проблема виживання і досягнення повноцінного, гармонійного людського життя як системоутворюючий чинник філософії. Сутність філософських проблем, їх зв'язок з фундаментальними питаннями людського буття. Сенс життя, свобода, доля, напередвизначеність. Значення поняття “філософія”, становлення уявлення про його зміст. Філософія як мудрість, спосіб життя і тип філософування.

Тема 2. Філософський аналіз пізнання

Проблема пізнаваності світу та спроби її розв'язання. Уявлення про знання і пізнання. Гносеологія. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Види, рівні пізнання. Форми пізнання. Чуттєве і раціональне пізнання. Характерні риси інтуїції. Співвідношення пізнання і розуміння. Проблеми істини у пізнанні. Поняття про науку та особливості наукового пізнання. Епістемологія. Основні види наукового пізнання. Виникнення науки. Принципи інтерналізму і екстерналізму. Періодизація історії науки. Рівні та структура наукового пізнання. Методи наукового пізнання. Форми наукового пізнання. Сучасні оцінки науки. Поняття про етику науки. Визначення соціокультурних орієнтирів наук.

Тема 3. Свідомість і самоусвідомлення

Філософський зміст проблеми свідомості та шляхи її розгляду в історії філософії. Основні підходи до пояснення феномену свідомості. Концепції свідомості. Найбільш загальні властивості свідомості, функції та структура свідомості. Філософське визначення свідомості. Свідомість, самосвідомість, мова. Суспільна та індивідуальна свідомість. Феномен ілюзорної свідомості. Свідоме і несвідоме. Концепції несвідомого.

Тема 4. Філософські підходи до суспільства

Суспільство як предмет філософського аналізу. Суспільство: поняття, основні характеристики. Структура суспільства. Історичні типи суспільства. Соціальна структура суспільства. Суспільний ідеал і проблема соціального вибору. Соціальний прогрес та його рушійні сили. Теорії соціальної стратифікації й соціальної мобільності. Суспільство як самоорганізуюча і саморозвиваюча система. Природні умови суспільного буття. Географічне середовище і його роль у житті суспільства. Історичні типи природокористування. Географічний детермінізм та сучасна геополітика. Демографічні чинники суспільного розвитку.

Тема 5. Філософські засади цивілізаційного розвитку

Методологічні підходи до трактування цивілізації. Криза марксистської формаційної схеми. Протистояння цивілізацій і становлення глобальної суперсистеми. Україна в протистоянні західної та євразійської цивілізацій. Поняття про культуру і цивілізацію. Історичні моделі культури та цивілізаційні типи. Співвідношення культури і цивілізації.

Тема 6. Культура як проблема філософії

Феномен культури та основні напрями його філософського аналізу: аксіологічний, діяльнісний, комунікативний підходи. Сутність інформаційно-семіотичної концепції культури. Загальне уявлення про сучасну філософію культури. Філософське трактування культури. Національна культура в глобалізаційному процесі. Криза культури та її екзистенціальні наслідки. Концепції масової й елітарної культури. Субкультура й контркультура. Передумови, прояви та проблема подолання кризи сучасної культури.

Тема 7. Філософські засади природи та екології

Суспільство і природа. Історичні форми взаємодії суспільства і природи. Природа як об'єкт філософського дослідження. Екологічна проблема в

сучасному світі. Природничо-наукова культура, її взаємозв'язок і суперечності з гуманітарною культурою. Гуманістичні виміри охорони природи. Особливості сучасної екологічної проблеми. Соціально-екологічні наслідки глобалізації. Екологічна ситуація в Україні.

Тема 8. Глобальні проблеми людства: філософські засади

Глобалізація, її виникнення й сутність. Глокалізація в часопростірному вимірі. Модернізація в контексті глобалізаційних процесів. Збереження національної ідентичності в процесі глобалізації. Соціальний прогрес та його рушійні сили. Соціально-екологічні наслідки глобалізації. Сучасні концепції про типологію суспільного поступу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ТА СФЕРИ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Тема 9. Антична філософія

Основні етапи розвитку. Натурфілософія (мілетська школа). Атомістичне вчення Демокріта. Космоцентризм давньогрецької філософії. Досократівська філософія (Мілетська школа, Геракліт, Піфагор, Елейська школа, Атомісти). Класична давньогрецька філософія. Антропологічний поворот у філософії софістів і Сократа. Синтетичний період класичної грецької філософії: Платон та Арістотель. Специфіка філософії еллінізму (епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм). Римська антична філософія. Неоплатонізм.

Тема 10. Особливості середньовічної філософії

Релігійний характер філософської думки Середньовіччя. Геоцентризм. Вчення про людину. Віра і знання. Основні напрямки розвитку християнської філософії: апологетика, патристика, схоластика, містика. Реалізм і номіналізм. Філософія Томи Аквінського. Теорія двоїстої істини. Гален і схоластична медицина. Науково-природничі погляди Р.Бекона. В.Оккам про універсали, субстанцію.

Тема 11. Філософія епохи Відродження

Поняття «Відродження». Головні риси філософії Відродження. Гуманізм. Від геоцентризму до егоцентризму. Філософія раннього (італійського) Відродження. Філософія пізнього (північного) Відродження (М. Кузанський, Леонардо да Вінчі, Джордано Бруно, Н.Коперник, Ю. Дрогобич). Атропоцентричний характер філософії Відродження. Гуманізм і проблеми індивідуальності. Натурфілософія епохи Відродження. Утопізм. Реформація.

Тема 12. Зародження філософії Нового часу

Філософія Нового часу. Механіцизм та деїзм. Проблема методу наукового пізнання: емпіризм та раціоналізм. Філософське обґрунтування нової картини світу: Бекон, Декарт, Спіноза, Ляйбніц, Локк, Берклі. Проблеми буття, людини і суспільства в філософії Просвітництва.

Тема 13. Німецька критична філософія

Визначальні особливості німецької класичної філософії. Філософська система І. Канта. Сутність його коперніканського перевороту у філософії. Особливості «Науковчення» І.Г. Фіхте та «Натурфілософії» Шеллінга. Система філософії Гегеля. Гегелівська діалектика. Гегелівське розуміння історії. Антропологічний матеріалізм Фейербаха. Філософія Маркса й Енгельса. Марксистська концепція практики. Неомарксизм (Д.Лукач, А. Грамші, Г. Маркузе).

Тема 14. Сучасна світова філософія

Позитивізм: умови виникнення, предмет дослідження та вихідні ідеї. Неопозитивізм (М. Шлік, Р. Карнап). "Філософія життя" (Ф. Ніцше, З. Фрейд, Л. Бергсон). Екзистенційна філософія (М. Гайдеггер, К Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю). Прагматизм як філософська течія (Ч. Пірс, У. Джемс, Дж. Дьюї). Філософія глобальних проблем (А. Печчеї, А. Браун). Філософія техніки (Ф. Раппе, Ж. Елюль, Л. Мамфорд).

Тема 15. Українська філософія та основні періоди її розвитку

Джерела та національні особливості філософії. Етнічні особливості філософії. Дохристиянські витоки української філософії. "Велесова книга". Філософія Києворуської доби. Філософія українського відродження та Барокко (К. Сакович, І. Пзель, Ф. Прокопович, Г. Щербацький). Філософська культура України в XV — XVII ст. Острозька школа. Філософія Івана Вишенського. Релігійні полемісти. Києво-Могилянська академія. Релігійна філософія. Натурфілософія. Філософські погляди Григорія Сковороди. Розвиток академічної філософії (XIX — XX ст.). Філософські погляди Тараса Шевченка. Філософія Михайла Драгоманова. Філософія Памфіла Юркевича.

Тема 16. Сучасна українська філософія

Проблема національної ідентичності та українська національна ідея у поглядах І. Франка, Липинського, Донцова. Концепція ноосфери В. Вернадського. Основні напрямки розвитку української філософії XX ст. Київська філософська школа. Філософія української діаспори (Дмитро Чижевський, Іван Огієнко, Володимир Шаян, Левко Силенко, Іван Лисяк-

Рудницький, Микола Шлемкевич, Кирило Митрович, Степан Ярмусь, Яків Орion, Олександр Кульчицький, Тарас Закидальський). Проблеми загальної історії філософії, сучасної зарубіжної філософії, історії української філософії, логіки, світоглядні проблеми людини, філософські проблеми природознавства, етики, естетики, як об'єкт сучасної української філософії.

Тема 17. Історія філософії

Історична реальність як об'єкт філософії історії та історичної науки. Предмет філософії історії як один із вимірів означеного об'єкта. Закономірності співвідношення суб'єктивного та об'єктивного, матеріального й ідеального, індивідуального й соціального, повторюваного й неповторного в історичному процесі, як предмет філософії історії. Онтологія історії (історіософія) теорія історичного пізнання та методологія історії як структурні елементи системи філософсько-історичного знання. Світоглядна функція філософії історії. Методологічна роль філософії історії. Дескриптивна, аксіологічна та пояснювальна функції філософії історії. Ретрогностичний, діагностичний, евристичний та прогностичний потенціали філософії історії.

Тема 18. Філософське обґрунтування релігії.

Основні концепти філософії релігії в їх історичному контексті. Метафізика релігії. Філософські форми усвідомлення Бога. Докази буття божого в світлі філософського розгляду. Метафізичний аналіз поняття віри. Епістемологія релігії. Антропологія релігії. Праксеологія релігії Специфіка й функція релігійної філософії. Основні концепції релігії в філософії. Витоки сучасної християнської філософії. Православна філософія. Католицька філософія. Протестантська філософія. Буддистська філософія. Мусульманська філософія. Філософія релігії у ХХ-ХХІ ст. Позаконфесійна синкретична релігійна філософія. Вільнодумство в історії філософії релігії.

Тема 19. Ціннісне означення людського життя

Цінності: розвиток філософських уявлень про цінності. Філософія раціоналізму. Філософія І. Канта. Аксіологічний напрям у історії філософії (друга половина ХІХ ст.) Аксіологічна проблематика у філософії ХХ століття: феноменологія, екзистенціалізм, герменевтика, теорія соціальної дії. Цінності в структурі соціуму. Суб'єкт-об'єктна природа цінностей. Ієрархія цінностей людського буття. Цінності науки. Цінності як ядро світоглядної проблематики.

Тема 20. Національна ідея: від філософського обґрунтування до утвердження

Нація як суб'єкт суспільного життя. Генеза української нації. Традиції українського національного державотворення. Національна ідентичність після проголошення незалежності України. Філософські засади національного оновлення. Національна ідея – орієнтир державного самоствердження нації. Національна держава як ідеал нації. Українська нація в історичному вимірі. Обґрунтування окремішності українців як спільноти у науковій спадщині М.Костомарова, М.Драгоманова, І.Франка, М.Міхновського, М.Грушевського. Уроки національно-визвольних змагань (соціально-політичні аспекти). Українська нація в боротьбі за самозбереження.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Гринів О.І Філософія. Курс лекцій для аспірантів. — Львів : Тріада плюс, 2016.
2. Гринів О.І. Нариси з історії філософії. – Львів: Світ, 2018.
3. Гринів О.І. Історія української філософії. – Львів: Тріада плюс, 2015.

Допоміжна:

1. Філософія: підручник /Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. та ін. - 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2002.—408 с.;
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів.—К.: Академвидав, 2003.—576 с.;
3. Пазенок В.С.Філософія: навч. посіб. - К.: Академвидав, 2008.—280 с.;
4. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 3-тє видання, перероблене і доповнене. – Львів: Новий світ – 2000, 2004.-- 528 с.;
5. Історія філософії. Словник /Заг.ред. В.І.Ярошовця.—2-е вид., перероб. – К.: Знання України, 2012.—1087 с.;
6. Татаркевич В. Історія філософії. – Т.1. Антична і середньовічна філософія.— Львів: Свічадо, 1997.- 456 с.; Т.2. Філософія Нового часу до 1830 року.—Львів: Свічадо, 1999.—352 с.; Т.3. Філософія XIX століття і новітня.—Львів: Свічадо, 1999.—568 с.;
7. Введение в философию: учеб. Пособие для вузов /И.Т.Фролов и др.. – 5-е изд., доп. – М.: Культурная революция, Республика, 2012. – 654 с.
8. Що таке філософія /перекл.. з нім.—Львів: Колесо, 2008.—244 с.
9. Зарубіжна філософія XX століття /Під ред. Г.І. Волинки.—К.: Довіра, 1993.—239 с.
10. Нідельман Я. Серце філософії /перекл. з англ. – Львів: Літопис, 2000.—288 с.
11. Шевченко В.І. Дружба з мудрістю, або Ключові проблеми до української філософії (Теоретико-методологічний коментар до курсу філософії у ВНЗ). – К.: ПЦ «Фоліант», 2007. – 244 с.
12. Янарас, Христос. Нерозривна філософія: Нариси вступу до філософії /перекл.. з новогр. – К.: Основи, 2000.—314 с.

Інформаційні ресурси інтернет:

<http://ifon.npu.edu.ua>

<http://sspu.sumy.ua>

<http://uk.wikipedia.org/wiki>

<http://repository.ldufk.edu.ua/>

<http://study.ldufk.edu.ua/course/view.php?id=1459>

<https://newlib.org.ua/kataloh-elektronnykh-bibliotek/>

<https://ellib.org.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: **іспит.**

5. Засоби діагностики успішності навчання:

- опитування на семінарах;
- написання самостійних робіт (курсового проекту);
- іспит.

6. Екзаменаційні питання

1. Світогляд, його поняття і функції.
2. Історичні типи світогляду.
3. Філософський світогляд та його особливості.
4. Предмет філософії.
5. Філософські проблеми та дисципліни.
6. Методи філософії.
7. Духовні джерела філософії.
8. Соціальні умови формування філософії
9. Філософія й наука: спорідненість і відмінності.
10. Функції філософії
11. Роль філософії в суспільному розвитку.
12. Західна й східна моделі філософії.
13. Конфуціанство як філософсько-релігійне вчення.
14. Центральні проблеми у вченнях античних філософів.
15. Натурфілософія, її основна суть та основні проблеми.
16. Особливості філософських шкіл у Давній Греції.
17. Періоди розвитку античної філософії.
18. Особливості філософського вчення Сократа.
19. Філософська система Платона.
20. Філософська система Арістотеля.
21. Ідеальна держава в концепції Платона.
22. Філософія елліністичного періоду.
23. Ідеал життя у вченні Епікура.
24. Основні періоди розвитку філософії Середньовіччя та її проблематика.
25. Релігійний характер середньовічної філософії.
26. Роль християнства у формуванні середньовічної філософії.

27. Основні періоди світового філософського процесу.
28. Ідейні джерела християнського світогляду.
29. Філософія святого Августина.
30. Тома Аквінський – представник західної схоластики.
31. Апологетика та її призначення.
32. Патристика в ранньому періоді середньовічної схоластики.
33. Періодизація й проблематика схоластики.
34. Полеміка реалізму й номіналізму.
35. Причини переходу світогляду від античності до Середньовіччя.
36. Риси філософії Відродження.
37. Основні світоглядні проблеми епохи Відродження.
38. Провідні ідеї чільних представників Реформації.
39. Ідеї протестантизму й сучасність.
40. Основні ідеї праці Н.Макіавеллі й сучасність.
41. Геліоцентрична система Н.Коперника як революційний переворот у світорозумінні
42. Поняття європейської класичної філософії.
43. Характерні риси філософії Нового часу.
44. Емпіризм як основа наукового пізнання істини.
45. Проблеми методу пізнання в філософії Ф.Бекона.
46. Процес пізнання в філософії Р.Декарта.
47. Раціоналізм у філософії Нового часу.
48. Культ розуму в філософії Просвітництва.
49. Ідея вдосконалення людини й суспільства в філософії Просвітництва.
50. Теоретичне обґрунтування діалектики в німецькій критичній філософії.
51. Кантівський моральний категоричний імператив.
52. Періоди в Філософії І.Канта.
53. Г.Гегель про діалектичний розвиток і його закони.
54. Культурні та історично-соціальні передумови зародження сучасної світової філософії.
55. Перегляд усталених класичних підвалин життя в сучасній світовій філософії.
56. Два основні напрями в сучасній філософській думці.
57. «Філософія життя» в філософії Ф. Ніцше.
58. Структура людської психіки за З.Фройдом.
59. Відмінності класичної та некласичної філософії.
60. Антропологічний переворот у сучасній філософії.
61. Образ «надлюдини» в філософії Ф.Ніцше.
62. Екзистенціалізм про сутність людського життя.
63. Проблеми свободи людини та її переживання в філософії екзистенціалізму.
64. Особливості філософування екзистенціалістів.
65. Позитивізм, його проблематика та періодизація.
66. Закон трьох стадій у філософії О.Конта.
67. Причини виникнення «другого позитивізму».
68. Українська філософія в європейському й слов'янському контексті.
69. Основні періоди української філософії.

70. Релігійна проблематика в українській філософії.
71. Філософія Григорія Сковороди як втілення його життя.
72. Вчення Г. Сковороди про три світи.
73. «Нерівність» у філософії Г.Сковороди.
74. Г.Сковорода про «зріднену працю».
75. Соціальна філософія М.Драгоманова.
76. Соціально-філософські проблеми у спадщині І.Франка.
77. Філософія національної ідеї у творчості Т.Шевченка.
78. Національний ідеал у трактуванні І.Франка.
79. «Філософія серця» П.Юркевича
80. Філософія мови О.Потебні
- 81.»Новоромантизм» Лесі Українки.
- 82.Ірраціональний волюнтаризм Д.Донцова
- 83.Волюнтаристський антеїзм В.Липинського.
84. Філософія традиціоналізму Ю.Липи
85. Антропокосмізм В.Вернадського.
- 86.Неотомізм Й. Сліпого.
- 87.Теологізована націософія Л.Силенка.
88. Екзистенціалізм М. Шлемкевича.
- 89.Персоналізм О.Кульчицького.
- 90.Історіософська концепція М.Груцшевського.
- 91.Позитивізм в українській філософській думці.
92. Релігійно-філософський ірраціоналізм М.Гоголя.
- 93.Філософська думка на західноукраїнських землях (I пол.XIX ст.)
- 94.Філософська антропологія як напрям сучасної філософії.
- 95.Трактування людини в історії філософії.
96. Співвідношення понять «людина», «особа», «індивід».
97. Взаємозв'язок у генезі людини біологічного, соціального та культурного аспектів.
98. Людське буття як єдність різних сфер.
99. Сенс життя людини.
100. Співвідношення позитивного й негативного визначень свободи.
102. Вплив біологічного на формування соціального в людині.
- 103 Проблема свідомості в історії філософії.
104. Ознаки свідомості та її структура.
105. Взаємозв'язок свідомості й самосвідомості.